

SIGNALEMENTEN

NICO DE BOER

TSS - Tijdschrift voor
sociale vraagstukken
NO 7-8 2012

Ja maar, het maatschappelijk werk

In de overgang van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving wordt veel van de eigen kracht van burgers verwacht. In het recent verschenen *Eropaf... en dan?* onderwerpt Sjaef de Vries die verwachtingen aan een minutieuze analyse. Is er wel zo'n groot onbenut potentieel aan burgerkracht in de samenleving? Hoeveel bezuiniging levert het op als burgerkracht beter wordt benut? Verdringt staatszorg informele zorg of vullen beide elkaar aan? De Vries is daarnaast sceptisch over de waarde van de Eropaf!-benadering. Immers: de nadruk op wijkgericht werken staat de aandacht voor andere vindplaatsen in de weg en het gevaar bestaat dat Eropaf!-projecten een nieuwe institutionele laag gaan vormen. En ook over de roep om meer burgerkracht heeft hij zo zijn bedenkingen. Psychosociale problemen laten zich er niet altijd mee oplossen en vrijwilligers in de zorg hebben veel professionele aandacht nodig. Cliënten ervaren de hulp van een vrijwilliger eerder als een bonus dan als een basis om je leven in te richten. De Vries - in het dagelijks leven directeur van het Nascholingscentrum Maatschappelijk Werk en een erkend internationaal pionier in het 'oplossingsgericht werken' - zet zijn betoog kracht bij met een grote hoeveelheid onderzoeken. 'Eropaf... en dan' kan alleen al om die reden worden gezien als de meest doorwrochte en complete kritiek op recente vernieuwingen in zorg en welzijn die uitgaan van een grotere rol van burgers (of desnoods cliënten). Onduidelijk blijft wat De Vries' alternatief is. Hij maakt wel aannemelijk dat het maatschappelijk werk een lange traditie heeft in het integraal aansluiten bij de mogelijkheden van burgers, maar betekent dat dat de werksoort klaar is voor een toekomst onder zware budgettaire druk? In de vernieuwingsbeweging liepen maatschappelijkwerkinstellingen de afgelopen jaren bepaald niet voorop. Verspreid in het boek ventileert ook De Vries rake kritiek op het maat-

schappelijk werk, dat 'een flink aantal jaren verwijderd is geraakt van een van haar belangrijkste taken: de directe, praktische hulp voor de onderkant van de samenleving' (p. 79). Naar zijn smaak is er echter sinds de jaren negentig een vernieuwingsbeweging gaande, die een impuls heeft gekregen van Welzijn Nieuwe Stijl, Eropaf! en het RMO-essay Burgerkracht, die als een 'wake up call' (p. 89) hebben gewerkt. Zou het aloude maatschappelijk werk dan inderdaad het wenkende perspectief zijn? Buiten kringen van de werksoort zelf hoor je eigenlijk nooit iemand dat beweren.

Tussen de vele argumenten van het type 'ja, maar...' stelt De Vries interessante kwesties aan de orde. Een mooi voorbeeld daarvan is 'de ethische vraag of we kwetsbare mensen voor hun gewenste en noodzakelijke zorg afhankelijk mogen maken van de onbestendigheid van vrijwilligheid' (p. 54), verderop geconcretiseerd in: 'Er zullen cliënten zijn die [...] de neutraliteit, het ambtsgeheim en de deskundigheid van professionals prefereren boven de afhankelijkheid van de goodwill van familie en vrijwilligers en de gevoelde verplichting tot dankbaarheid en wederdienst.' Die zullen er inderdaad zijn, heel wat zelfs. Tegenover die ethische vraag staat een andere, niet minder ethische: staat het zulke cliënten vrij om die persoonlijke en begrijpelijke voorkeur ongevraagd door het collectief te laten betalen?

Ten slotte: had de uitgever het boekje niet iets minder stiefmoederlijk kunnen behandelen? Een eindredacteur zou het toch moeten opvallen dat ons ministerie niet dat van WVS maar van WWS is, zelfs in de flaptekst staan fouten en er ontbreken auteurs in de literatuurlijst, om maar een paar voorbeelden te noemen.

Sjaef de Vries, *Eropaf... en dan?* is uitgegeven door SWP met ISBN 978-90-8850-310-8.

"Leni, interessant maar..."

Er worden niet veel autobiografieën geschreven in de sociale sector. Alleen al daarom is het een waar feest dat *Leni Janssen* bij gelegen-

heid van haar tachtigste verjaardag in de pen is geklommen om haar herinneringen op te schrijven. *Van Maas naar Amstel - een tocht door de tijd* is het lezenswaardige resultaat. Na een opleiding tot 'gezinsverzorgster' begint Jansen haar carrière medio jaren vijftig in het vormingswerk: een opleidingskamp voor probleemjongens van 15 tot 21 jaar. Dat bevalt goed, dus Jansen gaat naar de RK School voor Maatschappelijk Werk voor Meisjes in Eindhoven. In 1961 gaat ze met het diploma op zak aan de slag in het Amsterdamse woonwagencamp De Rolleman in een functie die het midden houdt tussen maatschappelijk werk en sociaal-cultureel werk. Vijf jaar later treedt ze in dienst bij de gemeente Haarlemmermeer, waar ze 25 jaar zal blijven, eerst als maatschappelijk werkster, uiteindelijk als afdelingschef. Intussen doet ze de studie Andragologie, is ze eindredacteur van Sociaal Bestek en promoveert ze in 1991 op de beleidsparticipatie van cliënten met haar proefschrift 'Met enige deelneming'. Behalve een weergave van die imposante carrière biedt haar autobiografie een boeiend en soms hilarisch beeld van houtje-touwtje sociaal werk in Nederland medio twintigste eeuw. Een mooi beeld is bijvoorbeeld Leni Jansen die als clubhuisleidster in het woonwagencamp een deel van haar eigen financiering moet regelen en dat doet door met collega's op brommers naar zaaltjes in de wijde omtrek te gaan om daar toneelvoorstellingen te geven. Per keer 'is de opbrengst hooguit f 100,- en de koffie betalen we zelf' (p. 104). Mooi beeld is ook als maatschappelijk werkster Leni Jansen bij haar start in de gemeente Haarlemmermeer eerst maar eens wat bezoeken gaat afleggen bij de collega's bij de vele particuliere instellingen. De meeste van hen 'hebben hun kantoor in hun eigen huis: soms op zolder, in een piepkleine eenpersoonsflat in de huiskamer of op een grote kapitale boerderij. Een van hen heeft haar kantoor in een verbouwd schuurtje [...]' (p. 119). Een van de mooiste anekdotes is echter het bezoek dat onderzoekster Leni Jansen in 1982 (precies dertig jaar geleden) aflegt bij een werkgroep van Divosa, de vereniging van directeuren van Sociale Diensten. Ze is dan net haar gedachten aan het ordenen over de mogelijkheden van cliëntenparticipatie bij de sociale diensten en wil graag feedback van de werkgroep. Dat valt tegen: 'In die vergadering